

Jak przeciwdziałać agresji i przemocy w szkole?

**Ewa Czemierowska -
Koruba**

Dlaczego tak trudno działać?

- Brak działania zespołowego, współpracy i wymiany informacji
- Brak konsekwencji
- Brak działań długofalowych; podejmowanie głównie działań akcyjnych
- Brak reakcji na zachowania agresywne, tolerancja wobec zachowań „niegroźnych”
- Niski poziom praktycznych umiejętności wychowawczych nauczycieli
- Brak wiedzy na temat zjawisk agresji i przemocy – trudności w różnicowaniu i diagnozowaniu

Złość

- uczucie, związane z naturalną mobilizacją energii w sytuacji pojawienia się przeszkody. Można je wyrażać na różne sposoby, również konstruktywnie, np. rozmawiając z kimś na ten temat, podejmując próby rozwiązania konfliktowej sytuacji itp.

Agresja

- świadome, zamierzone działanie, którego skutkiem jest wyrządzenie komuś szeroko rozumianej szkody – fizycznej, psychicznej lub materialnej. Jej charakterystyczną cechą jest używanie przez kogoś siły fizycznej lub presji psychicznej wobec osoby o zbliżonych możliwościach, mającej zdolność skutecznej obrony.

Przemoc

- wykorzystanie swojej przewagi nad drugim człowiekiem (fizycznej, emocjonalnej, społecznej). Mamy z nią do czynienia wówczas, gdy osoba słabsza (ofiara) poddana jest przez dłuższy czas negatywnym działaniom osoby lub grupy osób silniejszych (sprawcy przemocy).

Cechy przemocy

- Długofalowy charakter zjawiska
- Cykliczność zachowań
- Występowanie „sztywnych” ról – sprawca, ofiara, świadek
- Niska świadomość istoty problemu, cechująca wszystkich uczestników sytuacji
- Przemoc sama się nie kończy; potrzebna jest interwencja z zewnątrz

Formy agresji i przemocy szkolnej

- Fizyczna - bicie, kopanie, plucie, popychanie, szarpanie, wymuszanie pieniędzy, podstawianie nogi, zabieranie przedmiotów, niszczenie własności
- Słowna i niewerbalna - przezywanie, wyśmiewanie, obrażanie, ośmieszanie, grożenie, rozpowszechnianie plotek i oszczerstw (osobiście lub np. za pomocą internetu), pokazywanie nieprzyzwoitych gestów

Skutki przemocy

- Ofiary przemocy - obniżona samoocena i poczucie własnej wartości, problemy społeczne
- Sprawcy przemocy - utrwalanie się sposobu agresywnych zachowań, obniżenie poczucia odpowiedzialności za własne działania, zachowania aspołeczne, wchodzenie w konflikty z prawem
- Świadkowie przemocy – dezorientacja, poczucie winy, wyuczona bierność i bezradność.

**SZKOLNY
SYSTEM
REAGOWANIA
I PRZECIWDZIAŁANIA**

```
graph TD; A[SZKOLNY SYSTEM REAGOWANIA I PRZECIWDZIAŁANIA] --- B[NAUCZYCIELE]; A --- C[UCZNIOWIE]; A --- D[RODZICE]; B --- B1[WIEDZA]; B --- B2[UMIEJĘTNOŚCI]; B --- B3[WSPÓŁPRACA]; B --- B4[WSPARCIE]; C --- C1[EDUKACJA]; C --- C2[INTERWENCJA]; C --- C3[POMOC]; D --- D1[EDUKACJA]; D --- D2[INFORMACJA]; D --- D3[POMOC]; D --- D4[WSPARCIE];
```

NAUCZYCIELE

**WIEDZA
UMIEJĘTNOŚCI
WSPÓŁPRACA
WSPARCIE**

UCZNIOWIE

**EDUKACJA
INTERWENCJA
POMOC**

RODZICE

**EDUKACJA
INFORMACJA
POMOC
WSPARCIE**

Systemowość działań

- Uwzględnianie wszystkich istotnych aspektów problemu
- Ciągłość
- Systematyczność
- Objęcie działaniami całej społeczności szkoły
- Współpraca z systemem zewnętrznym

Formalne podstawy działania systemu

- System norm, zasad i konsekwencji
- Umowy
- Procedury

Działania w ramach szkolnego systemu

- Na poziomie szkoły
- Na poziomie klasy
- Na poziomie jednostek – głównie działania wobec ofiar i sprawców agresji i przemocy

Działania na poziomie szkoły

- diagnoza problemu
- szkolenia i grupy wsparcia dla nauczycieli
- zespoły nauczycieli do różnych zadań
- edukacja rodziców
- jasny system norm i zasad szkolnych
- współpraca szkoły ze środowiskiem lokalnym
- zajęcia pozalekcyjne
- nadzór nad uczniami
- atrakcyjne miejsca przerw
- dyżury w niebezpiecznych miejscach i zmniejszenie dostępu do nich
- telefon kontaktowy oraz inne formy kontaktu i informacji
- zauważanie i docenianie dobrych zachowań uczniów
- działania angażujące uczniów
- działania budujące wspólnotę szkolną i tworzące pozytywny klimat szkoły

Działania na poziomie klasy

- wspólnie ustalone reguły (zasady) mające na celu zapobieganie przemocy (w tym także jasno określone konsekwencje)
- zajęcia profilaktyczne i psychoedukacyjne
- regularne rozmowy na temat problemów klasowych
- współpraca uczniów w nauce
- spotkania: uczniowie - nauczyciele – rodzice
- wspólne, pozytywne działania
- organizacja nauczania z wykorzystaniem metod interakcyjnych np. pracy w małych grupach
- nagradzanie dobrych zachowań uczniów

Działania na poziomie jednostek - sprawcy

- rozmowy interwencyjne ze sprawcami, wyciąganie wobec nich wcześniej ustalonych konsekwencji, zawieranie kontraktów motywujących do zmiany zachowań
- rozmowy z rodzicami agresorów
- grupy edukacyjne dla sprawców agresji i przemocy
- grupy terapeutyczne dla sprawców
- włączanie sprawców przemocy w działania na rzecz ograniczania przemocy
- zmiana szkoły albo klasy

Działania na poziomie jednostek - ofiary

- wsparcie w przeżywaniu kryzysu
- rozmowy z rodzicami ofiar
- włączanie ofiar przemocy w aktywność klasową
- grupy dla ofiar przemocy - treningi asertywności, uczenie umiejętności przeciwstawienia się przemocy, trening radzenia sobie z sytuacją zagrożenia, zwiększenie poczucia własnej wartości, uczenie umiejętności nawiązywania pozytywnych relacji z grupą
- zmiana szkoły albo klasy

Etapy tworzenia systemu zapobiegania przemocy w szkole

- Zdobywanie i pogłębienie przez nauczycieli wiedzy na temat zjawiska agresji i przemocy oraz nauka interwencji i reagowania
- Opracowanie podstaw działania systemu
- Ogłoszenie i wprowadzenie systemu
- Monitorowanie systemu i jego ewaluacja

Warunki skuteczności wewnętrznej polityki szkoły wobec przemocy

- Zaangażowanie dyrekcji
- Zdrowe relacje
- Wspólna decyzja grona nauczycielskiego
- Włączenie w działania wszystkich pracowników szkoły
- Jasne procedury interwencji i postępowania
- Uwzględnienie specyfiki danej placówki
- Działania ciągłe i systematyczne

Bibliografia

- Dambach K.E., (2003) *Mobbing w szkole. Jak zapobiegać przemocy grupowej*, GWP, Gdańsk
- Kołodziejczyk J., (2004) *Agresja i przemoc w szkole. Konstruowanie programu przeciwdziałania agresji i przemocy w szkole*, Wyd. NODN Sophia, Kraków
- Olweus D., (1998) *Mobbing. Fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać ?*, Wyd. Jacek Santorski &CO, Warszawa
- Poraj G., (2002) *Agresja w szkole. Przyczyny, profilaktyka, interwencje*, Oficyna Wydawnicza „Edukator”, Łódź
- Sharp S., Smith P. K., (1994) *Tackling bullying in your scholl; a practical handbook for teachers*, Routledge, London
- Rylke H., Milczarek A., Węgrzynowska J., (1998) *Wychowanie przeciw przemocy*, Wyd. Fundacja Bene Vobis, Warszawa

Dziękuję za uwagę

A thick, dark green horizontal bar with rounded ends, positioned below the text.